

Ammatillinen koulutus ja KESU-linjaukset - näkökulmia kestäväään kehitykseen

Johtaja Mika Tammilehto
Koulutuspolitiikan osasto
Ammatillisen koulutuksen vastuualue
21.9.2013

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet

Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen strategioiden arviointi

- YM ja OKM yhdessä teettivät ulkoisen arvioinnin kestävää kehitystä edistävän koulutuksen strategioista. Arvioinnin suoritti Gaia Consulting ja se valmistui lokakuussa 2012.
- Arvioinnin yleisarvio on, että strategiat ovat kunnianhimoisia, mutta niiden toimeenpanoon sitoutuminen on puutteellista ja monet toimenpiteet ovat tästä syystä toteutumatta. Strategian toteutus myös vaihtelee ja on satunnaista, ei kattavaa ja ohjattua.
- Kestävää kehitystä edistävä koulutus huomioi kestävän kehityksen kolme osa-aluetta, kyse ei ole vain ympäristökasvatuksesta. Kestävä kehitys huomioi ympäristön (luonnonsuojelu), talouden (järkevä taloudenhallinta ja kuluttaminen) ja sosiaaliset näkökulmat (kulttuuriperintö, koulutus, osallistuminen).

Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen strategioiden arviointi

- Kestävän kehityksen strategiat toteutuvat ammatillisessa koulutuksessa muita koulutussektoreita paremmin.
- Syynä työelämän ja koulutuksen läheisyys: kestävä kehitys on saanut ammatillisissa oppilaitoksissa selkeän hahmon, jota opettajien on helppo lähestyä ja helppo integroida opetukseen.
- Työelämä odottaa valmistuvien tietävän kestävään kehitykseen liittyvät asiat, joten niille on muodostunut kysyntää.
- Kestävän kehityksen taitojen osaaminen on normaali osa oppilaan ammattitaitoa.

Tulevaisuuden näkymät - toimintaympäristö jatkuvassa muutoksessa

- Globaalin työnjaon muutokset – kilpailukyvyn perusta muuttuu ja murtuu
- Toimialarakenteen muutokset – työvoimatarve, osaaminen, ammatit
- Väestökehitys – ikärakenne, alueellinen jakauma, aluerakenteen muutos
- Muutosdynamiiikka – työurien ”modularisoituminen” ja pirstoutuminen
- Arvomaailman muutokset
 - osallistumisen ja vaikuttamisen uudet muodot
 - työn eetoksen muutos - shoppailijakansalaiset lisääntyvät?
- Sosio-ekonomiset muutokset
 - lisääntyykö eriarvoisuus, mureneeko kansalaisyhteiskunta?
- Julkisen talouden kestävyysvaje
 - Koulutuksen resurssit niukkenevat
- Ilmastomuutos ja ekologisen tasapainon muuttuminen – vaikutukset kompleksisia ja vaikeasti ennakoitavissa

Ammatillisen koulutuksen tehtäväkenttä

- **Ammattitaidon tuottaminen ja osaamistarpeisiin vastaaminen**
 - ammatillinen perusosaaminen ja työelämän edellyttämä ammattipätevyys työelämään siirtyville, työelämässä oleville kouluttamattomille ja ammatinvaihtajille
 - ammattiosaamisen uudistaminen, syventäminen ja uudelleensuuntaaminen
 - työelämän tarpeisiin vastaava tarjonta
- **Elinikäisen oppimisen mahdollistaminen**
 - osaamisen hankkiminen, uudistaminen ja syventäminen läpi työuran
 - jatko-opintomahdollisuudet
- **Yksilöllistyviin koulutustarpeisiin vastaaminen – joustavat koulutuspolut**
 - oppijoiden laaja kirjo: ammatilliset huippuosaajat - erityisopiskelijat
 - aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen – henkilökohtaistaminen
 - yksilön tarpeet - työelämän tarpeet
- **Työelämän palvelu- ja kehittämistehtävät**
 - yritysten ja työpaikkojen osaamisen ja kilpailukyvyyn vahvistaminen
 - innovaatiotoiminnan edistäminen
 - aluekehitysrooli
- **Laajan yhteiskunnallisen vastuun kantaminen**
 - Nuorisotakuu
 - tasa-arvo, oikeudenmukaisuus
 - aktiivisen kansalaisuuden edellytysten vahvistaminen

Kestävä kehitys hallitusohjelmassa

- Kestävän kehityksen mukaiset tavoitteet otetaan huomioon kaikilla hallinnonaloilla. Hallitus uudistaa kansallisen kestävän kehityksen strategian, jossa määritellään kestävän kehityksen tavoitteet ja periaatteet.
- Hallitus edistää suomalaisen työn ja yrittämisen kilpailukykyä avoimilla maailmanmarkkinoilla. Talouskasvun täytyy olla ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä. Avainasemassa ovat osaamisen vahvistaminen sekä houkuttelevan ja toimivan ympäristön luominen yrityksille.
- Verotuksella vahvistetaan talouskasvua ja työllisyyttä, parannetaan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä ohjataan tuotantoa ja kulutusta ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan.
- Alueiden kehittämisen tavoitteena on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä Suomi.
- Suomi nostetaan johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävän, taloudellisen sekä innovatiivisen hyödyntämisen osaamisen maaksi nojautuen alueidensa erilaisiin luonnonrikkauksiin.
- Maaseutupolitiikkaa tehdään kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.
- Liikennejärjestelmän toimivuuden ohella entistä tärkeämmäksi painopisteeksi nousee liikenteen päästöjen vähentäminen ja kestävän kehityksen edistäminen myös liikennepolitiikassa.
- Luonnonvarastrategialla ohjataan luonnonvarojen (mukaan lukien uusiutuvien) kestävää käyttöä.
- Hallituksen päämääränä on kehittää Suomesta hiilineutraali yhteiskunta sekä ympäristöosaamisen, puhtaan teknologian ja kestävän luonnonvarapolitiikan edelläkävijä. Tavoitteena on luoda edellytykset ekologisesti kestävälle kasville ja uusille työpaikoille. Hallitus edistää suomalaisen ilmasto-, ympäristö- ja vesiosaamisen sekä -teknologian kehittämistä, käyttöönottamista ja tuotteistamista.

KEKE ja KESU

- Kehittämissuunnitelmassa kestäväää kehitystä ei ole mainittu kovinkaan monessa yhteydessä
 - ”Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen itseään koskeviin asioihin antavat valmiuksia toimia demokraattisessa, tasa-arvoisessa ja kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti toimivassa yhteiskunnassa sekä edistävät heidän kasvamistaan aktiivisiksi kansalaisiksi.”
 - ”Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestäväen kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista”
 - ”Kehittämisen erityisenä painopisteenä ovat köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, julkisen talouden vakauttaminen sekä kestäväen talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyen vahvistaminen.”
- Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kestäväällä kehityksellä ei olisi roolia kehittämissuunnitelmassa
- Kestäväen kehityksen periaatteet ja tavoitteet on sisäänrakennettu useisiin KESU:n tavoitteisiin

Kehittämissuunnitelman prioriteetit ammattillisen koulutuksen näkökulmasta

- Osaajia työelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin
- Koulutustarjontaa suunnataan työelämän tarpeiden ja ikäluokkakehityksen mukaisesti
- Työelämäyhteyksien vahvistaminen
- Yhteiskuntatakuu – koulutustakuu
- Palvelukyvyn vahvistaminen ja rakenteellinen kehittäminen
- Joustavat opintopolut
- Keskeyttämistä vähennetään ja läpäisyä parannetaan

Kehittämissuunnitelman prioriteetit ammattillisen koulutuksen näkökulmasta

- Tutkintojärjestelmää kehitetään – työelämän tarpeisiin vastaava kokonaisuus, osaamisperusteisuus ja joustavuus
- Työpaikalla tapahtuvaa oppimista kehitetään ja vahvistetaan
- Laadunhallintaa vahvistetaan – laatujärjestelmät käytössä 2015 mennessä, laadun jatkuvan parantamisen tuki
- Rahoituksen kannustavuutta lisätään – koko ikäluokan kouluttaminen, läpäisy, nopeampi työelämään siirtyminen, aiemmin opitun tunnustaminen, erityisopetuksen palvelutarpeiden huomioon ottaminen

Ammatillisen koulutuksen budjettimuutokset

Määrärahan muutokset kehyskaudella 2014 – 2017 verrattuna vuoteen 2013 (milj. euroa)	Kehyspäätös 27.3.2013			
	2014	2015	2016	2017
Kehyksen menosäästöt yhteensä	-25,3	-52,6	-63,4	-63,4
Opiskelijamäärien sopeuttaminen ja yksikköhinnan leikkaaminen	-25,3	-48,6	-59,4	-59,4
Opintojen nopeuttamisohjelman rahoituksen loppuminen		-4,0	-4,0	-4,0
Kehyksen menolisäykset yhteensä	18,0	18,0	22,0	22,0
Nuorisotakuun toteuttaminen	10,0	10,0	14,0	14,0
Työvaltaista oppimista ja koulutuksen eri järjestämismuotoja yhdistävien koulutusmallien toteuttaminen	8,0	8,0	8,0	8,0
Kehyskauden menomuutokset yhteensä *)	-7,3	-34,6	-41,4	-41,4
Lisäksi vuosien 2013 ja 2014 valtionosuusindeksien jäädytykset heikentävät koulutuksen järjestäjien saaman rahoituksen tasoa valtionosuuden osalta arviolta yht.	-35,0	-35,0	-35,0	-35,0
Vuoden 2013 indeksin jäädytys	-19,0	-19,0	-19,0	-19,0
Vuoden 2014 indeksin jäädytys	-16,0	-16,0	-16,0	-16,0
*) Ei sisällä teknisiä ja pieniä muutoksia.				

Hallituksen rakennepoliittinen ohjelma (29.8.2013)

- Tehostetaan nuorisotakuun toimenpanoa niin, että nykyistä suurempi osuus peruskoulun päättävistä nuorista suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon ja sijoittuu nopeasti työhön.
- Kriittisen nivelvaiheen koulutuksen jatkuvuuden turvaamiseksi, keskeyttämisten vähentämiseksi ja nuorten työurien pidentämiseksi nostetaan oppivelvollisuusikä 17 vuoteen. (OKM, TEM)
- Uudistetaan ammatillisen koulutuksen tarjonta ml. opiskelijavalinta tavalla, joka ottaa nykyistä joustavammin huomioon ammatillisen koulutuksen kysyntään kohdistuvat vaatimukset.
- Tiivistetään olemassa olevan lainsäädännön puitteissa toisen asteen yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä samoin kuin niiden yhteistyötä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa. (OKM)
- Lisätään aikaisemman osaamisen, työkokemuksen ja koulutuksen hyväksilukua ammatillisiin tutkintoihin johtavissa koulutusohjelmissa (OKM).
- Jo linjattujen nuorten oppisopimuskoulutuksen kehittämistä koskevien uudistushankkeiden lisäksi etsitään työ- ja virkasopimusperusteisia ratkaisuja yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa tavoitteena nostaa yritysten kiinnostusta tarjota nuorelle oppisopimuspaikka.

Missä ja miten kestävä kehityksen tulisi näkyä ammatillisessa koulutuksessa?

- Kestävä kehitys ymmärrettävä laajana kokonaisuutena
 - ekologisen kestävyuden ohella keskeistä myös taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys
- Kestävä kehitys on läpäisevä teema, joka liittyy
 - Ammattitaito- ja osaamisvaatimukseen – kestävä kehitys on osa ammattitaitoa
 - Opiskelijoiden koulutuspolkuihin ja pedagogisiin ratkaisuihin – keskeyttämisen ehkäiseminen, tavoitteellisen opiskelun tukeminen, asiakaslähtöisyys
 - Oppimisympäristöihin - oppilaitosyhteisöt, työpaikat, digitaaliset oppimisympäristöt
 - Opiskelijahyvintointiin – opiskeluhuolto, osallisuus, turvallisuus, hyvinvointi, tasa-arvo
 - Resurssiperustaan, resurssien käyttöön ja allokointiin
 - Koulutuksen ja työelämän yhteistyöhön - oppimisen tuki, työelämän kehittäminen
 - Opetushenkilöstön osaamiseen – osaamisvaatimukset, osaamisen kehittämisen turvaaminen
 - Johtamiseen
 - Laatuun ja vaikuttavuuteen

Mikä on juuri nyt ajankohtaista ammatillisen koulutuksen kehittämässä

- Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon rakenteellinen kehittäminen – sopeutuminen väheneviin resursseihin
- Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän kehittäminen – selkeämpi kokonaisuus, laatu, tuloksellisuus, tehokkuus
- Ammatillisten tutkintojen ja tutkintojärjestelmän kehittäminen – osaamisperusteisuutta vahvistetaan ja joustavuutta lisätään
- Ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavien ja valmentavien koulutusten sekä muiden nivelvaiheen toimien kehittäminen selkeämmäksi kokonaisuudeksi
- Ammatillisen koulutuksen opiskelijavalintojen uudistusten toimeenpano – uudet perusteet käyttöön syksyn 2013 yhteishaussa, laajentaminen 2014
- Opintopolun ja muiden oppijan palveluiden kehittäminen ja käyttöönotto (SADE-ohjelma, oppijan verkkopalvelukokonaisuus)
- Ammatillisen koulutuksen laatustrategian toimeenpano – koulutuksen järjestäjien laadunhallintajärjestelmien toimivuuden arvioinnin kriteerit pilotoitavaksi
- Työpaikalla tapahtuvan opiskelun kehittäminen ja koulutuksen järjestämismuotojen käytön joustavoittaminen (mm 2+1-mallin kehittäminen)
- Läpäisyn tehostamisohjelman toimeenpano ja tulosten jalkauttaminen